

Co-funded by
the European Union

Udhëzues mbi hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike

Përgatitur nga: SMOC dhe ANRD

Fletë informative e udhëzuesit

Numri i projektit:	ERASMUS-EDU-2024-CB-VET Nr. i Projektit: 101183285
Akronimi i projektit:	SEEDS
Titulli i projektit:	Sowing agroEcological education in the VET sector Integrimi i edukimit agroekologjik në arsimin dhe formimin profesional
Paketa:	Paketa n°2
Aktiviteti:	T2.3
Versioni:	V.2
Autorët:	SMOC dhe ANRD

Rrugëtimi i përgatitjes së udhëzuesit

Versioni	Titulli	Partnerët	Data	Komente
V.1	Udhëzues mbi hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike - V1	SMOC ANRD	25/08/2025 03/09/25	Drafti i parë Drafti i dytë
V.2	Udhëzues mbi hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike - V2	SMOC ANRD të gjithë partnerët e projektit	16/09/2025	Dokumenti final

Sqarim

Financuar nga Bashkimi Evropian. Opinionet dhe qëndrimet e shprehura janë vetëm të autorit(ëve) dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht qëndrimet e Bashkimit Evropian. As Bashkimi Evropian dhe as autoriteti grantdhënës nuk mbajnë përgjegjësi për to.

E drejta e autorësisë © Partnerët e Konsorciumit SEEDS, Gusht 2025

Ky produkt përmban punë origjinale të papublikuar, përveçse kur tregohet ndryshe. Njohja e materialeve të publikuar më parë dhe e punës së autorëve të tjerë është bërë përmes citimit të përshtatshëm, kuotimit, ose përmes të dyjave. Riprodhimi është i autorizuar, me kusht që burimi i informacionit të njihet.

Falenderime: Ky produkt u zhvillua përmes përpjekjeve të përbashkëta të të gjithë partnerëve të konsorciumit zbatues të projektit SEEDS.

TABELA E PËRMBAJTJES

1. HYRJE.....	6
1.1 Qëllimi i udhëzuesit	6
1.2 Përputhja me objektivat e projektit SEEDS dhe qasjen LEADER.....	7
1.3 Metodologjia.....	7
2. PROCESI I HARTIMIT ME PJESËMARRJE TË KURRIKULAVE AGROEKOLOGJIKE... 10	
2.1 Përgatitja për procesin e hartimit me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike.....	10
2.2 Strategjitë për angazhimin e aktorëve të interesit.....	12
3. INTEGRIMI I TË GJITHA ELEMENTEVE - HARTIMI I KURRIKULËS..... 16	
3.1 Identifikimi i aktorëve kryesorë që do të përfshihen në hartimin dhe zbatimin e kurrikulave.....	16
3.2 Analiza për identifikimin e mangësive në aftësi në sistemin e AFP-së dhe praktikat e mira	16
3.3 Analiza SWOT	18
3.4 Vizioni, misioni dhe objektivat.....	20
4. DOKUMENTIMI I PROCESIT NGA POSHTË-LART 22	
5. ZBATIMI I KURRIKULËS NË SISTEMIN E AFP-SË NË VENDET E PROJEKTIT SEEDS..... 22	
5.1 Angazhimi i institucioneve të AFP dhe autoriteteve publike.....	23
5.2 Trajnimi i Trajnerëve.....	23
5.3 Mjedisi dhe infrastruktura e të mësuarit.....	24
5.4 Metodatat dhe platformat e dhënies së mësimit.....	24
5.5 Përfshirja e aktorëve të interesit dhe komuniteteve vendore	25
5.6 Dokumentimi dhe raportimi.....	25
6. MONITORIMI DHE VLERËSIMI 25	
7. PLANI I VEPRIMIT..... 28	
7.1 Aktivitetet konkrete dhe produktet e pritshme	28
7.2 Mjetet dhe burimet.....	29
7.3 Treguesit e monitorimit.....	30
BIBLIOGRAFIA..... 31	
ANEKSET 32	
Aneksi A. Praktikatat e mira	32
Aneksi B. Model për dokumentimin e procesit nga poshtë-lart në hartimin e kurrikulës.....	43
.....	43

1. HYRJE

Projekti “Integrimi i edukimit agroekologjik në arsimin dhe formimin profesional” (SEEDs) është një nismë dyvjeçare që bashkon shtatë organizata partnere nga pesë vende: Italia, Franca, Bosnja dhe Hercegovina, Shqipëria dhe Kosova.¹ Projekti synon të forcojë kapacitetin e sistemit të Arsimit dhe Formimit Profesional (AFP) duke integruar parimet e agroekologjisë dhe qasjet pjesëmarrëse në zhvillimin e kurrikulave, si në vendet e Ballkanit Perëndimor ashtu edhe në ato të Bashkimit Evropian.

1.1 Qëllimi i udhëzuesit

Ky udhëzues shërben si një manual praktik për bashkë-krijimin e kurrikulave agroekologjike brenda institucioneve të AFP-së në vendet partnere të projektit SEEDs. Udhëzuesi është konceptuar për të mbështetur integrimin e parimeve të agroekologjisë, të lidhura me konceptet e qëndrueshmërisë, barazisë dhe bashkë-krijimit të dijes, në sistemet formale dhe joformale të AFP-së në vendet e BE-së dhe Ballkanit Perëndimor. Qëllimi përfundimtar është forcimi i kapaciteteve të qendrave të AFP-së, mësuesve dhe nxënësve për t’iu përgjigjur nevojës gjithnjë në rritje për aftësi të gjelbra në kontekstin e tranzicionit të gjelbër, sistemeve të qëndrueshme ushqimore dhe rivitalizimit të zonave rurale.

Ky udhëzues është mbështetur në një analizë të detajuar të zhvilluar përgjatë Paketës së 2-të të projektit SEEDs, që përfshin vlerësimin e kontekstit kombëtar në secilin prej vendeve partnere dhe **Manualin mbi Agroekologjinë: Situata e agroekologjisë në arsimin profesional në vendet e projektit SEEDs**. Këto përpjekje kanë shërbyer për të identifikuar dobësitë në aftësitë e sistemit të AFP-së për të integruar parimet agroekologjike, kufizimet institucionale si dhe praktikën e mira në Francë, Itali, Greqi, Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë dhe Kosovë. Tashmë, ky udhëzues i përkthen këto njohuri në një mjet të strukturuar, por lehtësisht të përshtatshëm, që mund të drejtojë punën për hartimn e kurrikulave në kontekste të ndryshme: rurale dhe urbane, në vendet e BE-së dhe jashtë saj, si edhe tek ofruesit e arsimit formal dhe joformal.

¹ Projekti koordinohet nga CESIE (Itali) dhe përfshin partnerët: Eurotraining Educational Organization (Greqi), Syncnify (Francë), Rrjeti Shqiptar për Zhvillim Rural (Shqipëri), Universum College (Kosovë), Shkolla e Mesme Profesionale “Silvije Strahimir Kranjčević” Livno (BiH) dhe Sarajevo Meeting of Cultures-SMOC (BiH).

1.2 Përputhja me objektivat e projektit SEEDS dhe qasjen LEADER

Udhëzuesi kontribuon drejtpërdrejt në arritjen e katër objektivave specifike (SO) të projektit SEEDS:

- **SO1:** Ofrimi i modelit për bashkë-krijimin e moduleve agroekologjike në sistemin e AFP-së, duke përdorur metoda pjesëmarrëse;
- **SO2:** Mbështetja e mësuesve dhe institucionet e AFP-së, me mjete dhe strategji për zbatimin efektiv të këtyre moduleve;
- **SO3:** Nxitja e bashkë-krijimit të kurrikulave brenda rrjeteve shumëaktoriale të fermerëve, OShC-ve dhe autoriteteve lokale;
- **SO4:** Krijimi i bazave për pilotimin e kurrikulave në qendrat e përzgjedhura të AFP-së dhe testimin e nismave për kampuse të gjelbra.

I gjithë procesi i hartimit dhe zbatimit të kurrikulave frymëzohet nga parimet e filozofisë LEADER, që bazohet në qasjen territoriale dhe nga poshtë-lart dhe të udhëhequr nga komuniteti. Udhëzuesi promovon zgjidhje të përshtatura me kontekstin lokal duke nxitur përfshirjen e drejtpërdrejtë të nxënësve të AFP-së, mësuesve, praktikantëve të agroekologjisë dhe politikëbërësve në formësimin e përmbajtjes mësimore. Siç nënvizohet edhe në Manualin mbi Agroekologjinë, qasja e agroekologjisë e përmbush potencialin e saj kur mbështetet në dije të lidhura me karakteristikat territoriale dhe pjesëmarrje demokratike, vlera këto të promovuara edhe nga qasja LEADER.

1.3 Metodologjia

Udhëzuesi mbi hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike bazohet në një sërë burimesh të dhënash, të mbledhura përmes aktiviteteve të Paketës së 2-të dhe ka si qëllim ofrimin e udhëzimeve të qarta për hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave. Udhëzuesi bazohet në dy lloje kryesore të të dhënave: **(1) shqyrtimin e literaturës**, duke përfshirë dhe një rishikim të politikave të BE-së dhe kombëtare (p.sh., skemat ekologjike, Strategjia “Nga Ferma në Tryezë”, strategjitë kombëtare të AFP-së), identifikimin e mbi 30 praktikave të mira të lidhura me integrimin e parimeve të agroekologjisë në AFP dhe **(2) të dhëna parësore** të mbledhura përmes intervistave gjysmë të strukturuar me mësues, fermerë, OSHC dhe përfaqësues të institucioneve publike në vendet partnere të projektit SEEDS.

Manuali mbi Agroekologjinë, si rezultati kryesor i Paketës së 2-të, luajti një rol shumë të rëndësishëm në hartimin e udhëzuesit. Manuali përfshin:

- Rishikim të literaturës mbi politikat ekzistuese të agroekologjisë dhe AFP-së në të gjitha vendet partnere;
- Analizë krahasuese midis vendeve të BE-së ato të Ballkanit Perëndimor;
- Analizë të sfidave dhe mundësive në lidhje me integrimin e agroekologjisë në sistemet e AFP-së në secilin prej vendeve partnere të SEEDS.

Kjo analizë e thelluar nxorri në pah një nevojë të përbashkët: nevoja për qasje mësimdhënëse më pjesëmarrëse, ndërdisiplinore dhe të përgjegjshme ndaj konteksteve lokale. Analiza gjithashtu theksoi rëndësinë e integritit të njohurive agroekologjike të bazuara në karakteristikat e territoreve lokale. Kjo analizë është baza e hartimit të udhëzuesit, që ofron një proces të strukturuar, por lehtësisht të përshtatshëm, të bashkë-krijimit të kurrikulave që përputhen me nevojat territoriale, kuadrin e politikave për nxitjen e zhvillimit të qëndrueshëm dhe kërkesat e tregut të punës.

SEEDS

Co-funded by
the European Union

2. PROCESI I HARTIMIT ME PJESËMARRJE TË KURRIKULAVE AGROEKOLOGJIKE

2.1 Përgatitja për procesin e hartimit me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike

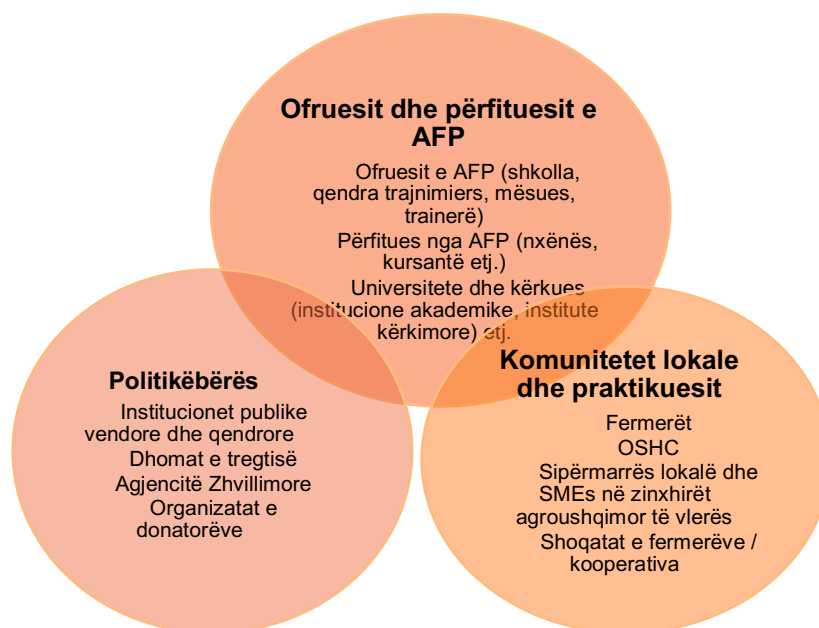
Integrimi i agroekologjisë në kurrikulat e AFP-së kërkon baza të forta të ndërtuara mbi pjesëmarrje, përfshirje dhe planifikim të kujdesshëm. Përgatitja në kohë siguron që procesi të reflektojë nevojat reale të nxënësve, mësuesve dhe komuniteteve lokale, duke krijuar gjithashtu ndjenjën e pronësisë midis aktorëve të interesit.

Më poshtë përshkruhet hap pas hapi procesi i përgatitjes për hartimin me pjesëmarrje të një kurrikule agroekologjike, frymëzuar nga Udhëzuesi mbi [“Strategjitë e Zhvillimit Vendor sipas LEADER”](#) publikuar nga Rrjeti Evropian për Zhvillimin Rural:

Hapi 1: Filloni duke krijuar një grup të vogël pune prej dy ose tre aktorësh si mësues, ekspertë, fermerë ose OSHC.

Hapi 2: Vazhdoni me identifikimin e aktorëve të tjerë të interesit përfshirë autoritetet lokale, universitetet dhe përfaqësues nga sektori privat.

Figura 1. Aktorët kryesorë të angazhuar në hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike

Burimi: Autorët

Përdorni këtë proces për të zgjeruar gradualisht grupin dhe për të siguruar përfshirjen e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të cenuara shoqërore

Hapi 2: Vazhdoni me identifikimin e aktorëve të tjerë të interesit përfshirë autoritetet lokale, universitetet dhe përfaqësues nga sektori privat. Përdorni këtë proces për të zgjeruar gradualisht grupin dhe për të siguruar përfshirjen e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të cenuara shoqërore

Hapi 3: Vlerësoni kontributin që secili prej anëtarëve të grupit mund të japë në terma të kohës, aftësive dhe informacionit. Identifikoni boshllëqet në ekspertizën që zotëron grupi, si njohuritë teknike ose aftësitë lehtësuese dhe krijoni partneritete me universitete, agjenci publike ose ekspertë të jashtëm për t'i adresuar këto mangësi.

Hapi 4: Analizoni burimet e disponueshme të informacionit, si kurrikulat e AFP-së, strategjitë kombëtare dhe analizat e tregut të punës, duke përdorur një proces të strukturuar. Kjo e bën më të lehtë identifikimin e njohurive ekzistuese, mangësive dhe shmangien e përsëritjeve. Në rastin e projektit SEEDS, ky proces është zhvilluar gjatë analizës së kontekstit lokal në secilin prej vendeve partnere të projektit SEEDS dhe gjatë prezantimit të programit të rritjes së kapaciteteve do të ketë një sesion hyrës që do të prezantojë rezultatet e kësaj analize.

Hapi 5: Përcaktoni rolet dhe përgjegjësitë e secilit prej anëtarëve të grupit, krijoni mekanizma për dialog dhe dakortësoni paraprakisht mbi proceset për hartimin e kurrikulës dhe pilotimin e praktikave të reja. Me kalimin e kohës, kjo platformë do të kthehet në një hapësirë bashkëpunimi dhe mësimi.

Në këtë fazë, grupi i punës do të ketë arritur disa rezultate kryesore, siç është identifikimi i aktorëve të interesit që tregon gamën e aktorëve të përfshirë dhe rolet e tyre, një bazë të dhënash të anëtarëve të grupit, duke përfshirë të dhënat të përgjithshme, kapacitetet përkatëse të anëtarëve etj. Grupi gjithashtu do të përgatisë një inventar të burimeve ekzistuese, duke nxjerrë në pah si ato që janë të disponueshme, ashtu edhe ato që mungojnë. Në përfundim, këto përpjekje do të çojnë në një përmbledhje të nevojave kryesore, duke ofruar udhëzime të qarta për mënyrën se si qasja e agroekologjisë mund të integrohet në sistemin e AFP-së.

2.2 Strategjitë për angazhimin e aktorëve të interesit

Pjesëmarrja e aktorëve të interesit është element shumë i rëndësishëm në hartimin e kurrikulave efektive të trajnimit që integrojnë agroekologjinë në sistemin e AFP-së, përmes zbatimit të parimeve të qasjes LEADER. Ky proces rrit kapacitetet e ofruesve të AFP-së, studentëve, fermerëve dhe anëtarët e tjerë të komuniteteve lokale për të formësuar përmbajtjen e kurrikulave që reflekton realitetet, sfidat dhe aspiratat e tyre. Angazhimi kuptimplotë forcon si legjitimitetin e kurrikulës, ashtu edhe aftësinë e saj për t'iu përgjigjur nevojave lokale, duke nxitur bashkëpunimin dhe shkëmbimin e njohurive midis aktorëve të angazhuar.

Gjatë fazës së mëparshme të projektit, u mblodhën metodat që secili partner përdor për angazhimin e aktorëve të interesit, të cilat do të përdoren në hartimin e kurrikulave, duke përfshirë:

Punëtoritë bëjnë së bashku pjesëmarrës të ndryshëm në sesione të strukturuar që përdorin mjete si “*world cafés*”, punë në grupe etj.

Aktivitetet e bashkë-hartimit lejojnë pjesëmarrësit të formësojnë në mënyrë kolektive materiale të tilla si plane mësimore, module trajnimi ose hapësira krijuese. Ky proces siguron reflektimin e nevojave reale, ndjenjën e pronësisë dhe efektivitet afatgjatë të rezultateve.

Living labs janë mjedise ndërvepruese ku pjesëmarrësit eksperimentojnë, bashkë-krijojnë dhe testojnë zgjidhje të reja në kontekste reale.

Grupet e fokusuara përfshijnë diskutime në grupe të vogla me audiencë të synuar për të eksploruar në thellësi nevojat, sfidat dhe zgjidhjet e mundshme dhe janë efektive për të mbledhur informacione që mund të mos mblidhen në takime më të mëdha.

Pilotimi angazhon përfituesit përfundimtarë, si studentët, mësuesit ose punonjësit rinorë, në testimin e mjeteve ose burimeve të reja para zbatimit më të gjerë. *Feedback-u* i mbledhur në këtë fazë ndihmon për të rafinuar materialet dhe për të siguruar efektivitetin e tyre.

Tabela më poshtë paraqet metodat më të përshtatshme të angazhimit të aktorëve, bazuar në nevojat dhe prioritetet kryesore të secilit grup të aktorëve të interesit.

Tabela 1. Metodat e rekomanduara të angazhimit të secilit grup bazuar në nevojat dhe prioritetet e çdo grupi të interesuar

Grupi i aktorëve të interesit	Nevojat dhe prioritetet	Metodat rekomanduara	Pse kjo metodë?
Ofruesit AFP-së	Materiale mësimore efektive, metoda të reja mësimdhënie, kapacitete për të integruar agroekologjinë në kurrikula.	Workshope, bashkë-hartimi, pilotimi.	Workshop-et dhe bashkë-dizajnimi u lejojnë të përshtatin përmbajtjen; pilotimi siguron që materialet të jenë praktike dhe efektive në klasa.
Studentët	Të nxënës praktik, aftësi praktike, mundësi për të formësuar përvojat e tyre të të nxënës.	<i>Living Labs</i> , bashkë-hartim, pilotimi	<i>Living labs</i> dhe pilotimi ofrojnë nxënësve hapësirë për të eksperimentuar dhe për të dhënë feedback; bashkë-hartimi siguron që ata vetë të formësojnë përmbajtjen e trajnimit.
Fermerët	Zgjidhje që reflektojnë sfidat reale të bujqësisë, hapësirë për të ndarë njohuri dhe praktika	Living Labs, grupe të fokusuara, workshope	<i>Living labs</i> lejojnë eksperimentim të drejtpërdrejtë në kontekste reale; grupet e fokusuara mbledhin informacion të thelluar; punëtoritë mbështesin shkëmbim informacioni në një dimension më të gjerë.
Shoqëria Civile	Pjesëmarrja, advokimi, sigurimi i përfaqësimit e grupeve të marginalizuara (gra, të rinj).	Punëtori, grupe të fokusuara, bashkë-hartim	Punëtoritë nxisin pjesëmarrje të larmishme, grupet e fokusuara sigurojnë që zërat e marginalizuar të dëgjohen, dhe bashkë-hartimi garanton pronësinë mbi rezultatet.
Institucionet Publike	Përputhshmëri me politikën, prioritetet e zhvillimit vendor dhe strategjitë e zhvillimit të qëndrueshëm.	Punëtori, grupe të fokusuara	Punëtoritë janë hapësira që lejojnë ndarjen e sugjerimeve dhe rekomandimeve për përmirësimin e strategjive aktuale; grupet e fokusuara lejojnë mbledhjen e informacionit nga grupe të

			caktuara që preken nga politikat.
Universitetet dhe kërkuesit	Qasje në të dhëna nga terreni, mundësi bashkëpunimi dhe testim i praktikave të reja.	<i>Living Labs</i> , bashkë-hartim	Living labs ofrojnë hapësira për kërkime në situata reale; bashkë-hartimi lidh ekspertizën shkencore me nevojat e komunitetit.

Burimi: Autorët

Për të ilustruar metodat e angazhimit në mënyrë praktike, në kutizën 1 është paraqitur **Panairi i Ideve**².

Çfarë është Panairi i Ideve?

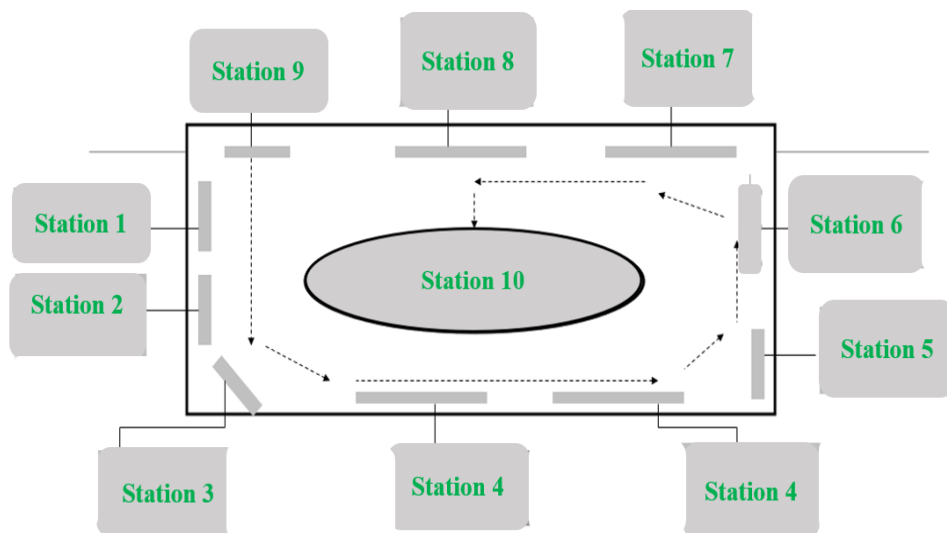
Qëllimi

Panairi i Ideve është një forum pjesëmarrës joformal, që synon të mbledhë kontribute nga grupe të caktuara të synuara, si nxënësit e AFP-së, mësuesit, institucionet publike, komunitetet lokale etj.

Metoda

- Forum interaktiv për të mbledhur informacion nga aktorët e interesit mbi kurrikulën, si dhe për të informuar publikun mbi kurrikulën.
- Identifikimi i nevojave dhe prioriteteve nga perspektiva të ndryshme.

Udhëzime: Për të organizuar Panairin e Ideve, në një sallë vendosni 10 tabakë letre, secili tabak përfaqëson një "stacion" të ndryshëm. Në çdo tabak letre, shkruani një pyetje udhëzuese që lidhet me temën e Panairit të Ideve. Kur pjesëmarrësit hyjnë në sallë, ftoni ata të ecin përreth sallës, të ndalen tek çdo stacion për të lexuar pyetjen dhe të shkruajnë mendimet, idetë ose përvojat e tyre direkt mbi letër. Ky proces siguron që çdo pjesëmarrës të ketë mundësinë të kontribuojë në të gjitha pyetjet.

Ide për stacionet e panairit

Stacioni 1: Prezantimi nga organizatorët: qëllimi i aktivitetit, metodologjia dhe rregullat e pjesëmarrjes.

Stacioni 2: Çfarë vlerësoj më shumë në kurrikulën aktuale?

Stacioni 3: Cilat janë mangësitë kryesore në kurrikulën ekzistuese?

Stacioni 4: Si mund të përshtatet kurrikula për të përgatitur më mirë studentët për tregun e punës?

Stacioni 5: Si mund të përmirësohet të nxënës praktik (punë në terren, praktikë profesionale)?

Stacioni 6: Si mund të integrohen dimensionet politike dhe sociale në kurrikulë?

Stacioni 7: Si mund të përmirësohen mjediset e të nxënës për të mbështetur integrimin e agroekologjisë në kurrikula?

Stacioni 8: Si mund të përfshihen temat e qëndrueshmërisë dhe mjedisit (aftësitë e gjelbra, ndryshimet klimatike) në kurrikulë?

Station 9: Si do të dukej kurrikula ideale për institucionin tuaj pas 10 vitesh, duke integruar parimet dhe praktikatat e agroekologjisë?

² Udhëzues praktik për Planifikimin me Pjesëmarrje të Zhvillimit Vendor, përgatitur nga Urban Institute (Washington, DC) në bashkëpunim me Fondin Shqiptar të Zhvillimit (2003), si pjesë e Programit të Dytë të Punëve Komunitare, i financuar nga Banka Botërore. Metodologjia u pilotua në pesë komuna dhe u përshtat përmes vëzhgimit pjesëmarrës dhe përvojave të vetë pjesëmarrësve.

3. INTEGRIMI I TË GJITHA ELEMENTEVE - HARTIMI I KURRIKULËS

3.1 Identifikimi i aktorëve kryesorë që do të përfshihen në hartimin dhe zbatimin e kurrikulave

Në zbatimin e qasjes LEADER është shumë i rëndësishëm përcaktimi i qartë i territorit dhe popullsisë, për të cilën do të hartohet Strategjia e Zhvillimit Vendor, e cila duhet të jetë e bazuar në një territor me kohezion social, ekonomik dhe mjedisor (ENRD, 2016). Në të njëjtën frymë, dhe duke u bazuar në parimet e qasjes LEADER, përcaktimi i aktorëve kryesorë të përfshirë në hartimin dhe zbatimin e kurrikulave agroekologjike është shumë i rëndësishëm për të siguruar që rruga drejt integritit të parimeve të agroekologjisë i përgjigjet kapaciteteve dhe nevojave specifike të atyre që udhëheqin tranzicionin drejt agroekologjisë. Në përputhje me këtë, procesi i integritit të agroekologjisë në sistemin e AFP-së do të angazhojë nxënësit, mësuesit, organizatat e fermerëve, OSHC-të, autoritetet vendore, politikëbërësit dhe institucionet arsimore, duke zgjeruar njohuritë dhe nxitur integritin e agroekologjisë në sistemin e AFP-së në vendet partnere të projektit SEEDS.

3.2 Analiza për identifikimin e mangësive në aftësi në sistemin e AFP-së dhe praktikën e mira

Zhvillimi i një analize për identifikimin e mangësive në aftësitë e sistemit të AFP-së fillon me rishikimin e kurrikulës aktuale për të identifikuar qartë aftësitë dhe njohuritë ekzistuese, si dhe ato që pritet të përvetësohen nga nxënësit pas përfundimit të programit të studimit. Pas identifikimit të këtyre aftësive, zbatohen ndërhyrje, si rishikimi i përmbajtjes së kurrikulës dhe përshtatja e metodave mësimore. Është shumë e rëndësishme që ky proces të jetë i vazhdueshëm, duke monitoruar efektivitetin e ndërhyrjeve, duke përshtatur strategjitë e ndërhyrjes sipas nevojës dhe duke përfshirë aktorët

e interesit si fermerët, organizatat e fermerëve, agri-bizneset etj., në procesin e *feedback-ut* dhe vlerësimit (TVET Trainer, 2022).

Në vendet partnere të projektit SEEDS, integrimi i agroekologjisë në sistemin e AFP-së ende kërkon shumë përpjekje, me përjashtim të disa vendeve, siç është rasti i Francës. Intervistat e zhvilluara në fazat e mëhershme të projektit me aktorë të rëndësishëm të sektorit hodhën dritë mbi mangësitë kryesore të aftësive në sistemin e AFP-së lidhur me integrimin e agroekologjisë në modulet e trajnimit. Mangësitë kryesore të aftësive në integrimin e agroekologjisë në kurrikulën e AFP-së, të identifikuara nga analiza e rezultateve të intervistave në gjitha vendet e SEEDS, janë si më poshtë:

1: Rishikoni përmbajtjen e kurrikulave aktuale dhe vlerësoni nivelin e integritit të agroekologjisë.

2: Krahasoni gjetjet me nivelin në të cilin agroekologjia duhet të jetë e integruar në sistemin e AFP.

3: Identifikoni mangësitë midis rezultateve të dëshiruara dhe rezultateve aktuale.

4: Zbatoni ndërhyrje që adresojnë boshllëqet e identifikuara nga analiza.

- 1. Mungesa e njohjes së agroekologjisë si një disiplinë gjithëpërfshirëse.** Në shumicën e rasteve, agroekologjia përfshihet në mënyrë të tërthortë në module të tilla si bujqësia organike, mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm etj. Ndërsa këto module i referohen parimeve si biodiversiteti, menaxhimi i qëndrueshëm i tokës dhe ujit, dhe përdorimi i reduktuar i kimikateve, ato nuk përfshijnë natyrën gjithëpërfshirëse dhe sistemike të agroekologjisë, që përfshin dimensionet sociale, ekonomike dhe mjedisore. Kjo thekson nevojën për zhvillimin e kurrikulave teorike që përfshijnë të gjitha aspektet teorike të agroekologjisë. (*Praktika e mirë*)
- 2. Mungesa e njohurive mbi praktikat e mira bujqësore.** Intervistat me aktorë të ndryshëm në vendet e projektit SEEDS nxorën në pah se njohuritë praktike mbi agroekologjinë shpesh mungojnë në sistemin e AFP-ë. Sesionet në laboratorë, vizitat në terren dhe bashkëpunimi i strukturuar me universitetet, kompanitë dhe fermat janë të kufizuara, kryesisht për shkak të mungesës së financimit. Në rastet kur praktika përfshihet, si në modulet e agroturizmit, fermat didaktike etj., studentët arrijnë një kuptim më të thellë të njohurive, duke theksuar nevojën për mundësi të të mësuarit praktik. (*Praktika e mirë*)
- 3. Kurrikula jo të përditësuara të cilat ende fokusohen në modelet e bujqësisë konvencionale.** Kurrikulat aktuale shpesh mbeten të fokusuara tek modelet e bujqësisë konvencionale, duke u përqendruar në zëvendësimin e inputeve, në vend që të ofrojnë njohuri mbi konceptin e

fermës si një ekosistem. Disa tema që trajtohen vetëm në mënyrë sipërfaqësore përfshijnë ekologjinë dhe cilësinë e tokës, ruajtjen e biodiversitetit, ekonominë qarkulluese, zinxhirët e shkurtër të vlerës dhe modelet shumëfunktionale të fermave. Ky boshllëk kufizon aftësinë e nxënësve për të zhvilluar aftësitë e nevojshme ekologjike për menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve. *(Praktika e mirë)*

4. Integrimi i kufizuar i aftësive të gjelbra në sistemin e AFP-së. Edhe pse disa kurrikula i pajisin studentët me aftësi teknike dhe njohuri që kërkohen në tregun e punës, në këto kurrikula mungon integrimi i aftësive të gjelbra, si kompetencat lidhur me përdorimin e qëndrueshëm të tokës, ujit, emetimet e gazrave serrë dhe reduktimin e përdorimit të tepruar të kimikateve. Po ashtu, praktikant në përpunimin, paketimin dhe transportin e ushqimit shpesh injorohen, pavarësisht rëndësisë së risive të tillë si materialet e paketimit të biodegradueshme dhe transporti me efikasitet energjetik. *(Praktika e mirë)*

5. Mungesa e integritit të parimeve sociale dhe politike në kurrikulat e sistemit të AFP-së. Ndërkohë që disa kurrikula integrojnë aspekte të bujqësisë organike dhe zhvillimit të qëndrueshmëm, ato shpesh injorojnë parimet sociale dhe politike të agroekologjisë, si solidariteti, bashkëpunimi, krijimi i njohurive dhe qëndrueshmëria e komuniteteve lokale. Kjo kufizon potencialin e sistemit arsimor për të përgatitur nxënësit, jo vetëm si punonjës të kualifikuar, por edhe si qytetarë aktivë, të aftë për të kontribuar në sisteme ushqimore të qëndrueshme. *(Praktika e mirë)*

3.3 Analiza SWOT

Analiza SWOT Integrimi i agroekologjisë në kurrikulën e sistemit të arsimit profesional dhe teknik duhet të nisë me identifikimin e faktorëve të brendshëm, si niveli në të cilin kurrikulat aktuale përfshijnë parimet e agroekologjisë, disponueshmëria e mësuesve të kualifikuar dhe përshtatshmëria e hapësirave për trajnime. Këto pika të forta dhe të dobëta janë nën kontrollin e sistemit të AFP-së dhe përcaktojnë gatishmërinë për të integruar parimet e agroekologjisë. Njëkohësisht, duhet të vlerësohen edhe faktorët e jashtëm, si nevojat e tregut të punës, politikat kombëtare të sektorit të bujqësisë dhe arsimit, si dhe mbështetja e donatorëve, për të kuptuar kontekstin që ndikon në integrimin e agroekologjisë në kurrikulat e AFP-së.

Tabela 2. Analiza SWOT mbi integrimin e agroekologjisë në kurrikulat e sistemit të afp-së në vendet partnere të seeds

Pikat e forta	Pikat e dobëta
○ Praktikë tradicionale të fermave familjare janë në përputhje me parimet agroekologjike. ○ Biodiversiteti i pasur dhe peizazhet agro-ekologjike ofrojnë kushte natyrore për bujqësi të larmishme dhe përdorimin e praktikave agroekologjike. ○ Përfshirja e të rinjve dhe grave në aktivitetet bujqësore ofrojnë një bazë të fortë për qasje gjithëpërfshirëse ndaj risive dhe zhvillimit të aftësive. ○ Projektet pilot dhe nismat e financuara nga donatorët kanë promovuar elemente të bujqësisë organike, menaxhimit të qëndrueshëm të tokës etj., në programet arsimore. ○ Në vendet e BE-së, si Franca, ekziston një angazhim i fortë institucional për agroekologjinë, i integruar në ligjet dhe strategjitë përkatëse.	○ Integrimi i agroekologjisë në kurrikulat e sistemit të AFP-së është i pamjaftueshëm dhe/ose i kufizuar. ○ Infrastruktura për ndjekjen e trajnimeve praktike është e kufizuar, me pak ferma didaktike, laboratorë ose partneritete me prodhues lokalë që përdorin praktikën agroekologjike. ○ Kapacitetet e mësuesve për të përvetësuar parimet e agroekologjisë dhe pedagogjitë pjesëmarrëse janë të kufizuara. ○ Varësia nga projektet afatshkurtra të financuara nga donatorët çon në fragmentim dhe mungesë të integritetit sistematik në AFP-së. ○ Njohja formale e agroekologjisë në kurrikulat kombëtare dhe politikat bujqësore është e kufizuar.
Mundësitë	Kërcënimet
○ Marrëveshja e Gjelbër e BE-së, Strategjia “Nga Ferma në Tryezë” dhe reformat e Politikës së Përbashkët Bujqësore të BE-së nxisin bujqësinë e qëndrueshme, duke ofruar mundësi financimi dhe përputhje politike për integrimin e agroekologjisë.	○ Pasiguria politike dhe angazhimi i dobët institucional për promovimin e qasjes së agroekologjisë në vendet e SEEDS pengojnë integrimin afatgjatë në kurrikula dhe strategji. ○ Migrimi nga zonat rurale redukton disponueshmërinë e

- Ekziston potencial për bashkëpunim rajonal midis vendeve të projektit SEEDS përmes trajnimeve ndërkufitare, harmonizimit të kurrikulave dhe programeve të shkëmbimit. - Zgjerimi i tregjeve për produktet organike, me tregti të drejtë dhe promovimi i produkteve lokale krijon stimuj ekonomikë për praktikën agroekologjike.	fuqisë punëtore që mund të zbatojë praktikën agroekologjike. - Presionet e ndryshimeve klimatike krijojnë presion shtesë për sistemet bujqësore që nuk kanë kapacitet adaptimi. - Në vendet e Ballkanit Perëndimor, politikat publike janë të orientuara drejt rritjes së konkurrueshmërisë dhe favorizojnë bujqësinë intensive.
--	--

3.4 Vizioni, misioni dhe objektivat

Vizioni

Udhëzuesi për hartimin me pjesëmarrje të kurrikulave agroekologjike parashikon një të ardhme ku agroekologjia integrohet në kurrikulat e sistemit të AFP-së përmes qasjeve pjesëmarrëse dhe gjithëpërfshirëse. Kjo kurrikulë dinamike, pjesëmarrëse dhe e orientuar drejt praktikës pajis nxënësit me aftësi të gjelbra, fuqizon mësuesit dhe institucionet, si dhe rrit sovranitetin ushqimor. Vizioni ynë është krijimi i një sistemi më konkurrues i sistemit të AFP-së duke rritur mundësitë e punësimit për nxënësit, ndërsa nxit ruajtjen e mjedisit dhe mbështet strategjitë kombëtare për një arsim të orientuar drejt qëndrueshmërisë.

Misioni

Misioni ynë është bashkë-krijimi me pjesëmarrje dhe zbatimin e kurrikulave agroekologjike që kombinojnë njohuritë shkencore, praktikën tradicionale dhe mësimin praktik brenda sistemit të AFP-së. Duke përfshirë fermerët, nxënësit, mësuesit, politikëbërësit dhe komunitetet lokale në një proces gjithëpërfshirës bashkë-krijimi, synojmë të hartojmë module trajnimi të përshtatura me kontekstet lokale, të orientuara drejt së ardhmes dhe me ndikim të dukshëm. Përmes kësaj qasjeje bashkëpunuese, do të forcojmë kapacitetet e sektorit të AFP-së, pajisjen e nxënësve me aftësi të gjelbra që do të shërbejnë për promovimin e parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm dhe të avancimit të sovranitetit ushqimor.

Objektivat

Objektivi i përgjithshëm: Hartimi dhe pilotimi i kurrikulave agroekologjike të hartuara me pjesëmarrje brenda sistemit të AFP-së, që fuqizon nxënësit dhe mësuesit, forcojnë sovranitetin ushqimor dhe kontribuon në një sektor më të gjelbër, konkurrues, të qëndrueshëm të AFP-së dhe të orientuar drejt punësimit në vendet partnere të projektit SEEDS.

Objektivat specifikë dhe treguesit

1. Hartimi, bashkë-krijimi dhe integrimi i moduleve të agroekologjisë në kurrikulat ekzistuese të AFP-së përmes qasjeve pjesëmarrëse dhe gjithëpërfshirëse, që reflektojnë kontekstet lokale, nevojat dhe kërkesat e tregut të punës, duke siguruar qëndrueshmëri afatgjatë:
 - Numri i Living Labs të realizuara me pjesëmarrjen e grupeve të ndryshme të interesit në vendet partnere të SEEDS.
 - Numri i moduleve të agroekologjisë të hartuara dhe pilotuara brenda kurrikulave të AFP-së.
 - Numri i institucioneve të AFP-së që adoptojnë modulet e reja të agroekologjisë.
 - Përqindja e personave që shprehen se janë ndjerë të përfshirë gjatë procesit të hartimit të kurrikulës.
2. Përmirësimi i aftësive, njohurive dhe kapaciteteve metodologjike të institucioneve të AFP-së, mësuesve dhe trajnerëve në metodat e mësimdhënies pjesëmarrëse, praktikat agroekologjike, duke u mundësuar ofrimin e një edukimi dinamik, praktik dhe të orientuar tek nxënësit:
 - Numri i mësuesve dhe trajnerëve të trajnuar në metodat pjesëmarrëse të mësimdhënies dhe praktikat agroekologjike.
 - Përqindja e mësuesve të trajnuar që aplikojnë metoda mësimdhënie pjesëmarrëse në kursin e tyre.
 - Përqindja e mësuesve që raportojnë përmirësim të njohurive dhe kompetencave në ofrimin e trajnimeve me bazë agroekologjinë.
3. Ofrimi i aftësive të gjelbra gjithëpërfshirëse, kompetencave praktike dhe mënyrës së të menduarit si sipërmarrës për nxënësit e AFP-së, për të rritur mundësitë e punësimit, nxitur zhvillimin e qëndrueshëm dhe vepruar si agjentë të ndryshimit në komunitetet e tyre:
 - Numri i nxënësve të AFP-së të përfshirë në aktivitetet pilotuese.

- Përqindja e nxënësve të AFP-së që raportojnë rritje të njohurive përmes vlerësimeve praktike.
- Përqindja e nxënësve që raportojnë rritje të besimit në zbatimin e njohurive agroekologjike në komunitetet e tyre.

4. DOKUMENTIMI I PROCESIT NGA POSHTË-LART

Dokumentimi i procesit pjesëmarrës nga poshtë-lart në hartimin e kurrikulave është shumë i rëndësishëm për t'u siguruar se përvojat, perspektivat dhe njohuritë e aktorëve të interesuar janë përfshirë në hartimin e kurrikulës. Ky proces siguron që kurrikula të jetë jo vetëm pjesëmarrëse, por edhe e bazuar në realitetet e atyre që do ta përdorin dhe përfitojnë prej saj. Dokumentimi i qartë ofron gjithashtu transparencë dhe llogaridhënie, duke demonstruar se qasja e përdorur është gjithëpërfshirëse dhe duke forcuar legjitimitetin e kurrikulës përfundimtare. Në seksionin e anekseve ofrohet një model që mund të lehtësojë dokumentimin e këtij procesi. ([*referohuni Aneksit C*](#))

5. ZBATIMI I KURRIKULËS NË SISTEMIN E AFP-SË NË VENDET E PROJEKTIT SEEDS

Për të mbështetur zbatimin e kurrikulës së hartuar me pjesëmarrje, partnerët e projektit SEEDS do të zhvillojnë dhe ofrojnë tre **Njësi të të Nxënësve (Learning Units - LUs)** siç përshkruhet në Aktivitetin 3.1 të projektit. Këto përfshijnë: **LU 1 – Trajtimi i agroekologjisë në aspektin teorik**, i cili shqyrton bazat konceptuale, mjedisore dhe politike të saj; **LU 2 – Trajtimi i aspektit praktik të parimeve agroekologjike**, i cili fokusohet në aplikimin e metodave agroekologjike në terren; dhe **LU 3 – Qasjet pjesëmarrëse dhe angazhimi i komunitetit**, i cili pajis aktorët e angazhuar në systemin e AFP-së me praktika mësimore gjithëpërfshirëse, të fokusuara tek nxënësi dhe të rrënjësura në veçoritë territoriale. Këto LUs do të pilotohen në të gjitha vendet partnere të projektit SEEDS gjatë sesioneve të Trajnimit të Trajnerëve dhe do të shërbejnë si shtylla kryesore për ofrimin e kurrikulës në qendrat e AFP-së. Udhëzimet e ofruara në këtë kapitull sigurojnë që mjedisi i të nxënësve, format e mësimdhënies dhe strukturat institucionale të jenë plotësisht në përputhje me përmbajtjen dhe vizionin pedagogjik të këtyre tre LUs.

Pasi kurrikula agroekologjike të jetë bashkë-krijuar përmes një procesi me pjesëmarrje dhe miratuar, është shumë i rëndësishëm zbatimi efektiv i kurrikulës brenda sistemit të AFP-së. Kjo fazë i përkthen idetë në përvoja të të nxënësve dhe kërkon përputhje me strukturat institucionale, prioritetet lokale dhe kornizat kombëtare të kualifikimeve. Edukimi që përfshin qasjen e agroekologjisë duhet të jetë i bazuar në përvojë, si dhe karakteristikat e komuniteteve lokale. Për këtë arsye, zbatimi i kurrikulës duhet të balancojë mësimin formal, të nxënësve praktik dhe integrimin në ekosistemet lokale.

5.1 Angazhimi i institucioneve të AFP dhe autoriteteve publike

Filloni duke siguruar miratimin formal nga aktorët institucionalë dhe politikë:

- Prezantoni draftin përfundimtar të kurrikulës tek bordet e shkollave, Ministria e Arsimit dhe Autoritetet Bujqësore, duke siguruar përputhshmërinë me kornizat kombëtare të kualifikimeve.
- Kur është e mundur, integroni modulet brenda programeve ekzistuese (p.sh., hortikulturë, bujqësi organike, sipërmarrësje bujqësore) ose krijoni module opsionale të përshtatura me kompetencat agroekologjike.

Referojuni udhëzimeve të CEDEFOP-it mbi integrimin e moduleve dhe sistemet e të nxënësve gjatë gjithë jetës (CEDEFOP, 2023).

5.2 Trajnimi i Trajnerëve

Mësuesit dhe trajnerët duhet të jenë të përgatitur për të ofruar përmbajtje agroekologjike duke përdorur qasje pjesëmarrëse dhe të orientuara nga nxënësit:

- Organizoni Trajnime të Trajnerëve me fokus:
 - Teorinë dhe parimet e agroekologjisë (HLPE, FAO frameworks).
 - Qasjet e zhvillimit komunitar dhe të menduarit në mënyrë sistematike.
 - Metodologjitë pjesëmarrëse (vëzhgimi në terren, mësimi i bazuar në zgjidhjen e problemeve dhe reflektimi.)
 - Vlerësimi i aftësive të buta dhe të gjelbra.
- Angazhoni fermerët, hulumtuesit, OSHC-të si bashkë-lehtësues dhe burime informacioni.

Trajnimet e Trajnerëve kontribuojnë drejtpërdrejt në Paketën e 3 dhe produktet D3.3: paketa e rritjes së kapaciteteve që do të pilotohet në të 6

vendet partnere të projektit SEEDS.

UNESCO-UNEVOC thekson rëndësinë e zhvillimit profesional të vazhdueshëm për aftësitë 'të gjelbra' në arsimin profesional dhe teknik (UNESCO, 2022)

5.3 Mjedisi dhe infrastruktura e të mësuarit

Agroekologjia duhet të mësohet përmes të mësuarit praktik ('learning by doing'):

- Krijoni ose forconi fermat e integruara në shkollë, parcelat demonstrative, stacionet e kompostimit, bankat për ruajtjen e farave etj.
- Bashkëpunoni me ferma ose kooperativa lokale agroekologjike për t'ju mundësuar nxënësve punë praktike në terren dhe krijuar lidhje me komunitetet lokale.
- Përdorni Living Labs si hapësira për angazhim të vazhdueshëm dhe mësim të përbashkët.

Manuali mbi Agroekologjinë (2025) thekson integrimin e suksesshëm të agroekologjisë në Lycées Agricoles (Francë) dhe në shkollat rajonale profesionale të Siçilisë përmes moduleve praktike.

5.4 Metodat dhe platformat e dhënies së mësimit

Rekomandohet një model i kombinuar i të mësuarit:

- Mësimdhënie ballë për ballë për aktivitete praktike, vizita në ferma dhe projekte në grup.
- Platforma online për përmbajtje teorike, raste studimore dhe shkëmbim ndërkombëtar:
 - *Moodle, Google Classroom*, ose portalet kombëtare të të nxënit online (kur janë të disponueshme).
 - Webinare të regjistruara dhe module të shkurtra mbi tema bazë të agroekologjisë (p.sh. shëndeti i tokës, biodiversiteti, sovraniteti ushqimor).
- Ditarë reflektimi online, forume diskutimi dhe detyra rishikimi nga bashkëmoshatarët.

Programi Erasmus+ dhe kornizat evropiane për arsimin digjital nxisin përdorimin e modeleve hibride në procesin e modernizimit të AFP-së (Komisioni Evropian, 2021).

5.5 Përfshirja e aktorëve të interesit dhe komuniteteve vendore

Përfshirja e komunitetit lokal në zbatimin e kurrikulës:

- Ftoni fermerë, ruajtës të farave autoktone, aktivistë dhe përfaqësues qeverisjes vendore për të marrë rolin e folësve ose lehtësuesve.
- Organizoni ditë të hapura komunitare për të prezantuar projektet e nxënësve dhe për të nxitur shkëmbimin midis brezave.
- Krijoni një mekanizëm *feedback-u* (pyetësorë, grupe të fokusuara) për të mundësuar që palët e interesuara të kontribuojnë vazhdimisht në formësimin e procesit të zbatimit.

5.6 Dokumentimi dhe raportimi

Institucionet e AFP-së duhet të:

- Përdorin ditarë pune, ditarë reflektimi dhe lista kontrolli të kompetencave për të ndjekur ecurinë e studentëve.
- Raportojnë mbi ecurinë e zbatimit tek Komiteti i Rrjetit SEEDS, duke ndarë praktikat e mira dhe sfidat.
- Marrin pjesë në shkëmbime ndërkufitare të të nxënësve, të lehtësuara nga konsorciumi zbatues i projektit.

6. MONITORIMI DHE VLERËSIMI

Monitorimi dhe Vlerësimi (M&V) është thelbësor për të siguruar që kurrikula agroekologjike e hartuar me pjesëmarrje përmes projektit SEEDS jo vetëm që zbatohet sipas planit, por edhe që sjell rezultate domethënëse për nxënësit, ofruesit e AFP-së dhe komunitetin e gjerë. Një sistem i mirë i M&V ndihmon në ndjekjen e progresit, identifikimin e hershëm të sfidave, promovimin e historive të suksesit dhe përmirësimin e vazhdueshëm të kurrikulës të bazuar në përvojë.

Ndryshe nga lëndët konvencionale, agroekologjia kërkon metoda mësimdhënie të personalizuar sipas kontekstit dhe të bazuar në përvojë. Prandaj, mjetet e M&V duhet të jenë si sasiore, ashtu edhe cilësore, duke kombinuar të dhëna sasiore (p.sh. numri i studentëve të trajnuar) me njohuri

më të hollësishme (p.sh. reflektimet e studentëve, kënaqësia e palëve të interesit, ndryshimi i sjelljes).

Çfarë monitorojmë dhe pse?

Sistemi i M&V vlerëson tre aspekte kryesore:

- **Zbatimi i kurrikulës** – A po zhvillohen modulet sikurse janë hartuar?
- **Angazhimi i aktorëve të interesit** – A janë fermerët, studentët dhe trajnerët të përfshirë në mënyrë aktive?
- **Rezultatet e të nxënës dhe ndikimi** – A po fitojnë nxënësit kompetenca të gjelbra/agroekologjike, dhe a po përfitojnë komunitetet lokale?

Për ta mbështetur këtë, konsorciumi i projektit SEEDS propozon modelin praktik të mëposhtëm për M&V, i cili duhet të përdoret nga të gjitha institucionet partnere:

Tabela 3: Korniza e M&V për kurrikulën agroekologjike

Objektivi	Treguesi	Burimi i të Dhënave	Frekuenca	Aktorët Përgjegjës
SO1: Dizajnimi, bashkëkrijimi dhe integrimi i moduleve të agroekologjisë në kurrikulat e AFP-së	Numri i Living Labs të zhvilluara me pjesëmarrje të aktorëve të ndryshme të interesit	Raporte të Living Labs, listë e pjesëmarrësve	Çdo tremujor	Koordinatorët lokalë, drejtuesit e Paketës 2 & 3 të projektit
	Numri i moduleve agroekologjike të hatuara dhe pilotuara	Draftet e kurrikulës, dokumentet e miratimit institucional	Vjetor	Institucionet e AFP-së, Grupi i Punës për hartimin e kurrikulës
	Numri i institucioneve të AFP-së që adoptojnë modulet e reja	Deklaratat institucionale, raportet e integritetit	Fund i vitit 2	Partnerët kombëtarë të AFP-së, lideri i WP3
	% e palëve të interesit që ndihen të përfshirë gjatë dizajnit të kurrikulës	Formularë vlerësimi, anketa	Pas Living Labs / fazës së dizajnit	Komiteti i rrjetit SEEDS

SO2: Forcimi i aftësive dhe kapaciteteve të mësuesve dhe trajnerëve të AFP	Numri i trajnerëve të trajnuar në mësimëdhënie me pjesëmarrje	Lista e pjesëmarrësve në ToT, raportet e trajnimit	Pas trajnimit	Lideri i Paketës 3, ekipet lokale të trajnimit
	Përqindja e mësuesve të trajnuar që zbatojnë metoda pjesëmarrëse	Regjistra monitorimi	Çdo semestër	Drejtuesit e insitucioneve të AFP-së
	% e mësuesve që raportojnë rritje të kompetencave në ofrimin e moduleve agroekologjike	Anketa para/pas trajnimit, formularë feedback-u	Pas ToT & fazës pilotuese	Vlerësuesi i Paketës së 3, trajnerët
SO3: Forcimi i nxënësve të AFP me aftësi të gjelbra dhe sipërmarrje	Numri i nxënësve të AFP-së të përfshirë gjatë pilotimit	Regjistrat e klasës, raportet e shkollës	Në mes dhe në fund	Qendrat e AFP-së, drejtuesit e Paketës së 3.
	% e nxënësve që raportojnë rritje të njohurive praktike	Raporte nga terreni, lista e kompetencave	Në fund të modulit	Trajnerët, vëzhguesit e jashtëm
	% e nxënësve që raportojnë rritje të vetëbesimit për të aplikuar njohuritë agroekologjike	Feedback-u i nxënësve pas modulit	Në fund të modulit	Mësuesit, vlerësuesi i Paketës së 3.

Si duhet t'i përdorim të dhënat?

Të dhënat mblidhen nga institucionet e AFP-së dhe koordinatorët lokalë, dhe më pas ndahen me përfaqësuesit e organizatave zbatuese të SEEDS. Së bashku, ata do të:

- Mbajnë sesione vjetore shqyrtimi për të vlerësuar progresin.
- Krahasojnë rezultatet mes vendeve partnere.
- Identifikojnë risitë e transferueshme dhe fushat që kërkojnë mbështetje.
- Dokumentojnë histori suksesi për të rritur ndërgjegjësimin dhe advokuar për promovimin e qasjes së agroekologjisë.

Gjithashtu, rezultatet si foto, citime, tregime nga terreni do të përmbliidhen në një “Portofol Vlerësimi”, që ofron fokusin tek progresi i kurrikulës sipas perceptimeve të përfituesve ndaj kurrikulës. Monitorimi dhe vlerësimi nuk janë vetëm për të përmbushur disa kërkesa formale, por për të mësuar, për t’u përshtatur dhe zhvilluar. Duke e integruar M&V në çdo fazë të zbatimit, sigurohemi që njohuritë mbi agroekologjinë jo vetëm që mësohen, por edhe jetohen, duke evoluuar me nxënësit, mësuesit dhe komunitetet të cilave u shërben.

Të gjitha të dhënat do të integrohen në sistemin e M&V të projektit SEEDS, dhe një vlerësim i ndërmjetëm dhe një përfundimtar do të realizohen nga partnerët e projektit SEEDS. Kjo do të sigurojë reagime në kohë reale dhe mundësi për të përshtatur zbatimin aty ku është e nevojshme.

7. PLANI I VEPRIMIT

Një plan veprimi i mirë-strukturuar është thelbësor për të kaluar nga hartimi i kurrikulës në zbatimin e plotë. Ky seksion paraqet aktivitetet kryesore, mjetet dhe treguesit e suksesit që do të udhëheqin partnerët e SEEDS gjatë gjithë procesit të zbatimit. Korniza bazohet në një model të zbatimit me faza, duke siguruar koordinim të strukturuar, reagime të rregullta dhe përshtatshmëri në të gjitha vendet partnere.

7.1 Aktivitetet konkrete dhe produktet e pritshme

Zbatimi i kurrikulës agroekologjike të hartuar me pjesëmarrje do të zhvillohet në pesë faza kryesore:

Tabela 4: Fazat kryesore të zbatimit të kurrikulës agroekologjike

Faza	Aktivitetet kryesore	Produktet	Afati kohor
Faza 1: Përgatitja	Finalizimi i Udhëzuesit dhe Manualit; Identifikimi i palëve të interesit; Formimi i grupeve të punës për kurrikulën	Dokumenti i udhëzuesit; Lista e aktorëve të interesit; Komiteti i rrjetëzimit të SEEDS është funksional	Muajt 1-4
Faza 2: Bashkë-krijimi	Organizimi i SEEDS Labs; Punëtoritë e bashkë-krijimi; Mbledhja e kontributeve nga fermerët, OShC-të, nxënësit etj.	Draft i kurrikulës; Vizioni, objektivat, rezultatet e të nxënësve	Muajt 5-8

Faza 3: Rritja e kapaciteteve	Trajnimi i Trajnerëve; Shkëmbimi i praktikave më të mira nga Manuali; Zhvillimi i udhëzuesve të lehtësimit	Trajnerë të trajnuar; Mjete vlerësimi	Muajt 9-12
Faza 4: Pilotimi i zbatimit	Zhvillimi i moduleve në qendrat e AFP-së; Sesione praktike (në kopshte/ferma)	Kurrikulat pilot; Raporte zbatimi nga çdo partner	Muajt 13-18
Faza 5: Vlerësimi dhe përhapja e modelit	Mbledhja e reagimeve nga nxënësit; Punëtori për SWOT/M&V; Përmirësimi i përmbajtjes	Kurrikula e finalizuar; Raport vlerësimi; Dokumente politike	Muajt 19-24

Aktivitetet do të kryhen në partneritet me shkollat e AFP-së, autoritetet lokale, shoqërinë civile dhe fermerët që përdorin metoda agroekologjike.

7.2 Mjetet dhe burimet

Për të mbështetur këto aktivitete, projekti SEEDS ofron një set mjetesh dhe platformash për të siguruar koherencë dhe përshtatshmëri mes vendeve partnere:

Modele dhe udhëzime:

- 1) Model për identifikimin e aktorëve të interesit
- 2) Model për kuadrin e kurrikulës (WP3 – modulet, rezultatet e të nxënit)
- 3) Udhëzues për lehtësimin e *SEEDS Labs*
- 4) Formular vlerësimi mbi përfitimin e trajnerëve (WP3)
- 5) Model për raportimin e M&V (Excel)

Platforma:

- 1) Hapësirë e përbashkët në Google Drive
- 2) Sistemi i Menaxhimit të të Nxënit (Moodle ose ekuivalente kombëtare)
- 3) Mjete komunikimi online: Zoom, Teams etj. (për Labs dhe ToT)

Materiale për rritjen e kapaciteteve:

- 1) Manuali SEEDS mbi Agroekologjinë (baza kryesore e njohurive)
- 2) Seti i praktikave të mira (Itali, Greqi, Francë, vendet e Ballkanit Perëndimor)
- 3) Module trajnimi dhe prezantime
- 4) Përmbajtje vizuale: infografikë, diagrame, raste studimore.

Të gjithë partnerët do të kenë akses në një qendër të përbashkët burimesh, i menaxhuar nga ekipi koordinues i projektit SEEDS.

7.3 Treguesit e monitorimit

Për të siguruar llogaridhënie dhe udhëhequr procesin e të nxënësve, do të ndiqen treguesit dhe kriteret e mëposhtme:

Objektivi	Treguesit	Kriteret e Suksesit
Bashkëkrijimi i kurrikulës	- Nr. i SEEDS Labs të mbajtura - Nr. i aktorëve të interesit të përfshirë në hartimin e kurrikulave	- Minimum 1 Lab për secilin shtet ≥10 aktorë të interesit të angazhuar
Gatishmëria e trajnerëve	- Nr. i trajnimeve ToT të mbajtura - Vlerësimet e trajnerëve % e mësuesve që zbatojnë metoda pjesëmarrëse	6 trajnerë të trajnuar për secilin shtet ≥80% kënaqësi nga trajnerët
Pjesëmarrja e nxënësve	- Nr. i nxënësve të regjistruar në kurrikulat pilot % e nxënësve të vlerësuar praktikisht	- Minimum 36 nxënës në 6 shtete ≥50% demonstrojnë kompetencë praktike
Mësimi i bazuar në praktikë	% e orëve të mësimit të zhvilluara përmes metodave praktike (kopshte, ferma)	≥40% e orëve të mësimit të jenë praktike ose në terren – 25 orë
Pronësia e palëve të interesit	Shpeshtësia e marrjes së feedback-ut nga aktorët e interesit (anketa, grupe fokusi)	≥3 sesione të strukturuar të feedback-ut për secilin shtet
Rishikimi i kurrikulës	Nr. i rishikimeve të kurrikulës bazuar në rezultatet e M&E	Të paktën 2 përditësime të rëndësishme të kurrikulës para zbatimit

Ky kuadër është konceptuar për të qënë njëkohësisht edhe ambicioz edhe realist. Ai shfrytëzon diversitetin e partneritetit SEEDS duke siguruar pronësi lokale dhe lidhje territoriale. Ky plan veprimi, me përgjegjësi të qarta, mjete

të përbashkëta dhe një angazhim të fortë për të mësuar vazhdimisht, vendos themelet për të transformuar agroekologjinë nga një koncept në një përvojë të re në sistemin e AFP-së.

BIBLIOGRAFIA

ENRD, (2016). *Strategjitë e Zhvillimit Vendor: Udhëzues për hartimin dhe zbatimin*. Aksesuar në https://eu-cap-network.ec.europa.eu/publications/leader-local-development-strategies-design-and-implementation_en?utm_source=chatgpt.com

VET Trainer. (2022). *Analiza e mangësive në kurrikula: Çfarë është dhe si realizohet?* Aksesuar në: <https://tvetrainer.com/curriculum-gap-analysis-what-it-is-and-how-to-do-it/>

ANEKSET

Aneksi A. Praktikat e mira

Aneksi A.1 Praktika e mirë lidhur me agroekologjinë si disiplinë gjithëpërfshirëse

Shteti	Shqipëri
Zbatuar nga	Rrjeti Shqiptar për Zhvillim Rural
Titulli i dokumentit	<i>Agroekologjia – Për sisteme të qëndrueshme ushqimore</i>
Autor	Profesor Adrian Doko, Universiteti Bujqësor i Tiranës
Burimi/Botuesi	E pabotuar, për ta aksesuar kontaktoni në: info@anrd.al
Lloji i dokumentit	Burim Edukativ / Modul Trajnimi

Përmbledhje e shkurtër

Moduli i trajnimit **“Agroekologjia – Për sisteme të qëndrueshme”** është zhvilluar në kuadër të projektit Akademia nga Ferma në Tryezë për Ballkanin Perëndimor të Gjellbër – E Ardhmja Jonë e Përbashkët Evropiane. I hartuar nga profesorë të Universitetit Bujqësor të Tiranës, ky modul ka shërbyer si burim edukativ për Trajnimin e Trajnerëve, duke synuar pjesëmarrës nga gjashtë vendet e Ballkanit Perëndimor. Një version i përshtatur i këtij moduli përdoret gjithashtu për trajnime kombëtare me organizatat në nivel bazë në secilin prej 6 vendeve të BP.

Moduli mbështet përpjekjet rajonale për rritjen e kapaciteteve me qëllim promovimin e praktikave të bujqësisë së qëndrueshme, në përputhje me politikat e BE-së dhe objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm. Ai synon të rrisë kuptueshmërinë e pjesëmarrësve mbi agroekologjinë dhe rolin e saj në forcimin e sistemeve të qëndrueshme ushqimore. Përkufizon agroekologjinë dhe parimet e saj, duke eksploruar përfitimet socio-ekonomike dhe mjedisore. Moduli e trajton bujqësinë e qëndrueshme përtej dimensionit mjedisor, duke adresuar gjithashtu vlerat njerëzore dhe marrëdhëniet sociale.

Përveç kësaj, moduli ofron mjete dhe metodologji për praktika të qëndrueshme bujqësore, duke i përafruar ato me politikat e BE-së, Marrëveshjen e Gjellbër Evropiane dhe Objektivat e Zhvillimit të

Qëndrueshëm. Gjithashtu nxit zhvillimin e ekonomive bujqësore të bazuara në dije dhe transformimin dixhital në sektorin bujqësor.

Moduli përdor një qasje multidisiplinare që kombinon kornizat teorike me aplikime praktike. Ai përfshin studime rasti dhe praktika të mira mbi sistemet bujqësore të qëndrueshme, si dhe mjete analitike për vlerësimin e ndikimit të Politikës së Përbashkët Bujqësore të BE-së dhe trendeve të tregtisë bujqësore globale. Pjesëmarrësit njihen me skemat e çertifikimit si Bujqësia Organike, Emërtimi i Origjinës së Mbrojtur, Treguesi Gjeografik i Mbrojtur dhe Specialiteti Tradicional i Garantuar.

Moduli trajton gjithashtu sistemet e prodhimit bujqësor të qëndrueshëm si permakultura, agropylltaria, silvikultura dhe sistemet e integruara të bujqësisë. Diskutohen gjithashtu mjetet dhe risitë dixhitale për të përmirësuar qëndrueshmërinë, duke adresuar qëndrueshmërinë e tokës, materialet riprodhuese të bimëve dhe reduktimin e përdorimit të kimikateve.

Në thelb, moduli mbulon një gamë të gjerë temash duke përfshirë parimet agroekologjike, praktikat e bujqësisë së qëndrueshme dhe integrimin e politikave bujqësore të BE-së. Ai është mjaft praktik, duke u fokusuar në zbatime reale, përfshirë skemat e çertifikimit, pylltari të qëndrueshëm dhe sisteme alternative të bujqësisë. Moduli është plotësisht i përafruar me Marrëveshjen e Gjelbër Evropiane duke adresuar njëkohësisht sigurinë ushqimore dhe ushqimin e shëndetshëm.

Shpërndarja rajonale e modulit është domethënëse, pasi është përshtatur për kontekstin e Ballkanit Perëndimor, duke nxitur bashkëpunimin rajonal dhe harmonizimin me standardet evropiane të qëndrueshmërisë. Ai integrohet në kornizat arsimore si një kurrikulë e strukturuar, e përafruar me politikat dhe e orientuar drejt praktikës, duke theksuar ndërthurjen e dimensioneve ekonomike, mjedisore dhe sociale të qëndrueshmërisë.

Nëpërmjet pajisjes së pjesëmarrësve me dije dhe mjete thelbësore, moduli kontribuon në forcimin e sistemeve ushqimore të qëndrueshme dhe avancimin e praktikave të gjelbra bujqësore.

Kompetencat, aftësitë ose rezultatet e të nxënësve kryesore

- Kuptimi dhe aplikimi i parimeve të agroekologjisë për të përmirësuar biodiversitetin dhe shërbimet e ekosistemit.

- Zbatimi i metodave të bujqësisë organike, permakulturës, bujqësisë së integruar, agro-pylltarisë dhe silvikulturës për përdorim të qëndrueshëm të tokës.
- Mbështetja e zhvillimit të tregjeve ushqimore lokale dhe rajonale që i japin prioritet qëndrueshmërisë.
- Analizimi i ndërlidhjes mes prodhimit ushqimor, konsumit dhe qëndrueshmërisë mjedisore.
- Kuptimi i rolit të agroekologjisë në sigurinë ushqimore dhe qëndrueshmërisë ndaj ndryshimeve klimatike.
- Eksplorimi i skemave të qëndrueshme të certifikimit si Bujqësia Organike, PDO, PGI dhe TSG.
- Fitimi i njohurive mbi PPB e BE-së dhe mjetet e saj për promovimin e qëndrueshmërisë.
- Kuptimi i rolit të agroekologjisë në Marrëveshjen e Gjelbër Evropiane dhe Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm.
- Zhvillimi i aftësive në bujqësinë dixhitale dhe preçize për qëndrueshmëri.
- Adresimi i sfidave mjedisore si degradimi i tokës, shpyllëzimi dhe ndotja përmes praktikave të qëndrueshme.

Aneksi A.2 Praktika e mirë në adresimin e disbalancës midis teorisë dhe praktikës

Shteti	Greqia
Zbatuar nga	OJQ "The Southern Lights"
Titulli i dokumentit	Regenerative Farming Greece
Link-u i botimit	https://regenerativefarminggreece.org/
Burimi/Botuesi	Regenerative Farming Greece
Lloji i dokumentit	Program edukativ
Përmbledhje e shkurtër Në realitetin e sotëm po rritet kërkesa për adoptimin e praktikave të ekonomisë qarkulluese dhe zhvillimit të qëndrueshëm. Sektori bujqësor është një nga sektorët më kritikë në këtë tranzicion. Ekspertët dhe fermerët po kërkojnë mënyra për të kultivuar në përputhje me konceptet e reja	

agroekologjike. Regenerative Farming Greece synon të inkurajojë fermerët në Greqi që të adoptojnë qasje agroekologjike dhe të zbatojnë praktika të menaxhimit ekologjik.

Objektivi kryesor i projektit është të kontribuojë në tranzicionin e bujqësisë greke drejt një bujqësie rigjeneruese. Për ta arritur këtë, synohet pajisja e fermerëve grekë me dije, mjete dhe motivim për të krijuar ekosisteme bujqësore rigjeneruese. Shkëmbimi i dijes realizohet përmes pjesëmarrjes së palëve të interesuara në rrjete të ndryshme të fermerëve, ku krijohet hapësirë për shkëmbim informacioni dhe bashkëpunim. Në faqen zyrtare të projektit ofrohet një platformë e gjerë me video edukative.

Në nivel praktik, programi parashikon krijimin e një rrjeti fermash pilot në zona të ndryshme rurale të Greqisë. Në këto ferma pilot përfaqësohen modele të ndryshme bujqësore. Organizata së bashku me fermerin harton dhe ofron udhëzime të specializuara për të shndërruar fermën nga “një monokulturë degraduese në një njësi të qëndrueshme të bujqësisë rigjeneruese”.

Agroekologjia nuk është vetëm e integruar, por përbën fokusin kryesor të projektit. Disa nga strategjitë kryesore të zbatuara në fermat pilot përfshijnë: menaxhimin e ujit, agro-pylltarinë, pjellorinë e tokës, menaxhimin e kullotjes, planifikimin e tokës dhe edukimin mbi ekologjinë rigjeneruese. Forca kryesore e programit është angazhimi i komunitetit të fermerëve në të nxënë dhe, potencialisht, në adoptimin e metodave moderne dhe inovative të bujqësisë në katër mënyra:

- përmes edukimit në formë të shkruar, të folur dhe vizuale (video),
- përmes udhëzimeve të specializuara për shndërrimin e fermës në një fermë rigjeneruese,
- përmes shembujve praktikë që ofrohen nga fermat pilot,
- përmes rrjeteve të fermerëve.

Në përfundim, Regenerative Farming Greece luan një rol të rëndësishëm në promovimin e tranzicionit drejt praktikave bujqësore të qëndrueshme në Greqi. Duke pajisur fermerët me dijet, mjetet dhe motivimin e nevojshëm, projekti synon ta orientojë bujqësinë greke drejt metodave agroekologjike dhe rigjeneruese. Përmes kombinimit të burimeve edukative, udhëzimeve praktike dhe shembujve në terren përmes fermave pilot, iniciativa po krijon një platformë për shkëmbim dijesh dhe bashkëpunim sektorial. Duke u fokusuar te strategjitë kyçe si menaxhimi i ujit, agro-pylltaria dhe menaxhimi i pjellorisë së tokës, projekti nxit një qasje

holistike në ndërtimin e sistemeve bujqësore të qëndrueshme. Përfundimisht, Regenerative Farming Greece jo vetëm që kontribuon në avancimin e bujqësisë rigjeneruese, por fuqizon edhe fermerët për të përqafuar metoda bujqësore të qëndrueshme agroekologjike.

Kompetencat, aftësitë ose rezultatet e të nxënësve kryesore

- Përmes videove (që përfshijnë tema mbi ushqimin e bimëve, agro-pylltarinë, kompostimin dhe ushqimin e bimëve) dhe bibliotekës (studime, libra, dokumentarë, podcaste mbi një gamë të gjerë temash me interes agroekologjik) të ofruara në faqen e projektit, çdo fermer i interesuar mund të zgjerojë njohuritë dhe të hulumtojë agroekologjinë sipas ritmit dhe nivelit të vet.
- Janë ofruar mjete të tilla si dizajne hidrologjike rigjeneruese (menaxhimi i ujit), bujqësia shumëvjeçare për rritjen e nivelit të biodiversitetit (agro-pylltaria), konceptet bazë të pjellorisë së tokës, integrimi i bagëtisë në kullotje (qasje holistike për të luftuar shpyllëzimin), si dhe edukimi i duhur i fermerëve si teknika themelore të bujqësisë.
- Sa i përket angazhimit të komunitetit, ai realizohet përmes rrjeteve lokale të ngritura nga organizata në disa zona bujqësore të Greqisë.

Aneksi A.3 Praktika e mirë mbi diversifikimin e trajnimeve teknike

Vendi	Itali
Zbatuar nga	Organizata mjedisore <i>"Terra! Riavvia il Pianeta"</i>
Titulli i dokumentit Autor(ët) Burimi/Botuesi	https://www.associazioneterra.it/terra-about-us
Lloji i dokumentit	Program edukativ dhe burim edukativ

Përmbledhje e shkurtër

"Scuola della Terra – Emilio Sereni" është një nismë edukative e organizatës mjedisore *Terra!* e cila synon të trajnojë të rinjtë në agroekologji dhe sisteme ushqimore të qëndrueshme. E themeluar me mbështetjen e Fondacionit *Nando and Elsa Peretti*, shkolla ka trajnuar mbi 120 studentë në shtatë edicione dhe ka bashkëpunuar me 70 ekspertë dhe një rrjet prej 30 fermash.

Programi është i strukturuar për të kombinuar njohuritë teorike me përvojat praktike, duke angazhuar agronomë, studiues, profesorë dhe praktikues bujqësorë. Kurrikula mbulon dimensionet kryesore të agroekologjisë, përfshirë bujqësinë rigjeneruese, ruajtjen e biodiversitetit, përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike dhe menaxhimin e qëndrueshëm të ujit. Kursi promovon gjithashtu sovranitetin ushqimor dhe tranzicionin drejt sistemeve ushqimore ekologjike.

Formati i trajnimit përfshin sesione online ose me pjesëmarrje fizike. Në edicionin e 8-të, janë përfshirë gjashtë leksione online me gjithsej 12 orë, të ofruara nga ekspertë të sistemeve ushqimore të qëndrueshme, ndryshimeve klimatike dhe praktikave agroekologjike. Shkolla ka lehtësuar gjithashtu punësimin e të trajnuarve, me 2/3 e ish-pjesëmarrësve që kanë gjetur punë në fusha të lidhura.

Përveç **“Scuola della Terra – Emilio Sereni”**, Associazione Terra! ofron edhe kurse të pavarura, shumica falas dhe të aksesueshme online, mbi një gamë të gjerë temash të lidhura me agroekologjinë dhe sistemet ushqimore të qëndrueshme, përfshirë:

- Ndërmarrja bujqësore: fonde, mjete, burime (kurs me pagesë);
- Bujqësia organike;
- BRF dhe teknika të tjera bujqësore;
- Politikat ushqimore dhe aktivizmi;
- Biodiversiteti bujqësor;
- Menaxhimi i ujit në bujqësi;
- Zinxhirët e furnizimit të qëndrueshëm;
- Menaxhimi ekologjik i restoranteve.

Këto kurse shtesë ofrojnë mundësi të zgjeruara trajnimi për individë të interesuar në thellimin e njohurive në fusha të caktuara të qëndrueshmërisë dhe agroekologjisë.

Kompetencat, aftësitë ose rezultatet e të nxënit kryesore

Bazuar në përshkrimin e “Scuola della Terra – Emilio Sereni” dhe programeve të lidhura të trajnimit nga Associazione Terra!, dalin në pah disa kompetenca dhe rezultate kyçe:

- Praktikë agroekologjike: pjesëmarrësit fitojnë njohuri mbi bujqësinë rigjeneruese, prodhimin organik dhe ruajtjen e biodiversitetit, duke adresuar gjithashtu përshtatjen ndaj klimës dhe menaxhimin e qëndrueshëm të ujit.

- Mendimi sistemik në ushqim dhe bujqësi: programi nxit pjesëmarrësit të mendojnë përtej fermës dhe të kuptojnë ndërlidhjet brenda sistemeve ushqimore – nga prodhimi deri te konsumi. Kjo përfshin reflektime mbi sovranitetin ushqimor, ekonominë lokale dhe ndikimet sociale e mjedisore të zgjedhjeve bujqësore.
- Angazhimi qytetar dhe njohuritë mbi politikat ushqimore: përmes kurseve mbi aktivizmin dhe qeverisjen, nxënësit njihen me dimensionet politike të sistemeve ushqimore dhe inkurajohen të bëhen aktorë aktivë të ndryshimit. Kjo përfshin ndërgjegjësimin mbi pengesat strukturore të bujqësisë së qëndrueshme dhe eksplorimin e strategjive për të ndikuar në politika dhe promovuar sisteme ushqimore të drejta.
- Aftësi sipërmarrëse dhe organizative: pjesëmarrësit marrin njohuri praktike mbi menaxhimin e bizneseve bujqësore të qëndrueshme, qasjen në financime dhe administrimin e ndërmarrjeve ushqimore ekologjike. Këto aftësi praktike janë kyçe për ata që synojnë të futen në profesione agroekologjike ose të nisin nisma komunitare ushqimore.

Aneksi A.4 Praktika e mirë në integrimin e aftësive të gjelbra

Shteti	Shqipëri dhe Kosovë
Zbatuar nga	VIS Albania
Titulli i dokumentit	<i>Green Competences and Green Economy</i>
Autor(ët)	VIS Albania
Burimi/Botuesi	VIS Albania, jo i publikuar – për qasje kontaktoni: vis.albania@volint.it
Lloji i dokumentit	Burim edukativ / Program edukativ

Përmbledhje e shkurtër

Moduli **“Green Competences and Green Economy”**, i zhvilluar nga VIS Albania si pjesë e projektit *CultivETing*, ofron një kornizë të strukturuar edukative për integrimin e parimeve të qëndrueshmërisë në sektorin agro-ushqimor. Ai trajton konceptin e ekonomisë së gjelbër, duke theksuar nevojën për reduktimin e rrisqeve mjedisore dhe promovimin e zhvillimit të qëndrueshëm. Qëllimi kryesor është pajisja e pjesëmarrësve me njohuri dhe aftësi të rëndësishme mbi kompetencat e gjelbra dhe përdorimin e

tyre në vendimmarrje ekonomike, përmes metodologjive si vlerësimi i ciklit të jetës, analiza e investimeve të gjelbra dhe strategjitë e efikasitetit të burimeve.

Kurrikula përbëhet nga pesë module:

1. **Hyrje në ekonominë e gjelbër** dhe nevoja për integrimin e politikave të qëndrueshme.
2. **Kompetencat e gjelbra në bujqësi**, duke përfshirë bujqësinë organike, agroekologjinë, bujqësinë preçize dhe menaxhimin e burimeve.
3. **Gjurmët mjedisore të bujqësisë tradicionale**, me theks në përdorimin e tokës, ujit, emetimet e gazrave serra dhe përdorimin e kimikateve.
4. **Praktikat e qëndrueshme në përpunim, paketim dhe transport ushqimor**, duke promovuar inovacione si paketimi biodegradues dhe logjistika me energji të rinovueshme.
5. **Aftësitë e gjelbra dhe rritja e mundësive të punësimit**, për të rritur perspektivat e karrierës në sektorët e qëndrueshmërisë.

Agroekologjia është pjesë qendrore e programit, duke theksuar ruajtjen e biodiversitetit, shëndetin e tokës dhe përdorimin e qëndrueshëm të ujit. Përmes praktikave si bujqësia organike, bujqësia rigjeneruese dhe menaxhimi i integruar i dëmtuesve, moduli synon të përgatisë individë për sfidat klimatike, duke kontribuar në sigurinë ushqimore dhe zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm.

Kompetencat, aftësitë ose rezultatet e të nxëniet

- Parimet e bujqësisë organike, me reduktim të inputeve kimike dhe përdorim të proceseve natyrore.
- Teknikat e bujqësisë preçize (GIS, ujitje me sensorë, analiza të dhënash).
- Menaxhim i integruar i dëmtuesve (Integrated Pest Management) dhe përdorimi i metodave biologjike.
- Agro-pyllumaria dhe bujqësia shumëkulturëshe për ruajtjen e pjellorisë së tokës dhe biodiversitetit.
- Metoda efikasitet të ujitjes (ujitja me pika, grumbullimi i ujërave të shiut).
- Qasje pjesëmarrëse në bujqësinë e qëndrueshme, duke inkurajuar shkëmbimin e njohurive me komunitetet lokale.
- Kuptimi i cikleve të prodhimit ushqimor dhe ndikimi i tyre mjedisor.

- Parimet e ekonomisë qarkore (reduktimi i mbetjeve, kompostimi, ripërdorimi i nënprodukteve).
- Integrimi i njohurive tradicionale dhe indigjene me teknikat moderne agroekologjike.
- Njohuri mbi politikat bujqësore kombëtare dhe ndërkombëtare, veçanërisht ato në përputhje me **Marrëveshjen e Gjelbër të Bashkimit Evropian**.
- Kuptim mbi rregulloret dhe subvencionet që mbështesin praktikat bujqësore të qëndrueshme.
- Aftësi për advokim në promovimin e politikave të qëndrueshme bujqësore dhe forcimin e mbështetjes institucionale për agroekologjinë.

Aneksi A.5 Praktika e mirë në integrimin e parimeve sociale dhe politike në kurrikulë

Shteti	Itali
Zbatuar nga	Scola Campesina Aps (IT), në bashkëpunim me Grassroots Innovations Assembly for Agroecology (GIA), University of Vermont's Institute for Agroecology dhe Stats4SD , me mbështetjen e McKnight Foundation
Titulli i dokumentit	Agroecology and Innovations Disrupting Industrial Discourse by Organising Grassroots Innovation
Autor(ët)	University of Vermont's Institute for Agroecology dhe Stats4SD , mbështetjen e McKnight Foundation
Autor(ët)	Kuadër kurrikular dhe program edukativ

Përmbledhje e shkurtër

Kursi “Agroecology and Innovations” është një nismë ndërkombëtare trajnuese e krijuar për të sfiduar diskursin industrial mbi inovacionin dhe për të promovuar sistemet e dijes agroekologjike me bazë komunitare. Ai zhvillohet dhe ofrohet nga Scola Campesina Aps, në bashkëpunim me Grassroots Innovations Assembly for Agroecology (GIA), University of Vermont’s Institute for Agroecology dhe Stats4SD, me mbështetje nga McKnight Foundation.

Kursi synon të ofrojë një qasje kritike mbi ndikimin e aktorëve të teknologjisë ekstraktive në sistemet ushqimore dhe fuqizimin e organizatave bazë për të rimarrë inovacionin përmes praktikave agroekologjike. Ai ndërthur të nxënit teorik me studime rasti reale, duke trajtuar tema kyçe si:

- Sistemet e dijes nga poshtë-lart për zhvillimin e inovacioneve agroekologjike.
- Konteksti politik dhe ekonomik i inovacionit në sistemet ushqimore.
- Roli i organizatave bazë në nxitjen e inovacioneve lokale.
- Strategjitë për mbrojtjen dhe përshkallëzimin e inovacioneve agroekologjike.

Kursi është i destinuar për organizata të shoqërisë civile, studiues, studentë, prodhues ushqimorë dhe OJQ që punojnë në fushën e agroekologjisë. Ai ofrohet në formë të kombinuar (blended learning), me shtatë sesione online të zhvilluara nga 11 marsi deri më 16 prill. Pjesëmarrësit marrin pjesë në leksione me video, diskutime në grupe, të nxënit në grup dhe punë të pavarur, duke përfunduar me hartimin e një strategjie ose plani pune për inovacionin në organizatat e tyre.

Struktura e kursit

- Hyrje: Objektivat e të nxënit, metodologjia dhe struktura e kursit.
- Dita 1: Mësimi me bazë komunitare – eksplorimi i sistemeve të dijes në agroekologji dhe përvoja e praktikuesve.
- Dita 2: Narrativat e inovacionit industrial – rreziqet dhe sfidat e dixhitalizimit dhe teknologjive të avancuara.
- Ditët 3-4: Nxitja e inovacionit për agroekologjinë – studime rasti dhe diskutime mbi nevojat lokale dhe zgjidhjet teknike.
- Dita 5: Mjediset mundësuese – mekanizmat ligjorë dhe socialë për mbrojtjen dhe përshkallëzimin e teknologjive me bazë komunitare.

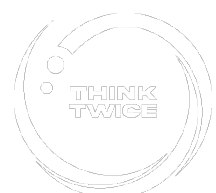
- Dita 6: Prezantimet e projekteve të pjesëmarrësve dhe feedback nga bashkëmoshatarët mbi strategjitë e inovacionit në agroekologji.

Kompetencat, aftësitë ose rezultatet e të nxënit

- Kuptimi i inovacionit agroekologjik: analiza e rolit të dijes komunitare dhe zgjidhjeve teknologjike me bazë lokale në sistemet ushqimore të qëndrueshme.
- Vlerësim kritik i narrativave industriale: identifikimi i rreziqeve nga dixhitalizimi, kontrolli i korporatave dhe teknologjitë e larta në bujqësi.
- Zgjidhje problemesh të drejtuara nga komuniteti: mësimi i qasjeve pjesëmarrëse për bashkë-hartimin e inovacioneve agroekologjike.
- Politika dhe advokaci për inovacionin agroekologjik: kuptimi i faktorëve ligjorë, socialë dhe ekonomikë që ndikojnë mbi inovacionin dhe mënyrat për të promovuar politika mbështetëse.
- Përshkallëzimi dhe mbrojtja e inovacioneve komunitare: eksplorimi i mekanizmave për ruajtjen dhe zgjerimin e praktikave agroekologjike në nivel lokal dhe global.
- Planifikim strategjik për organizatat agroekologjike: zhvillimi i planeve konkrete pune për zbatimin e strategjive të inovacionit.

Aneksi B. Model për dokumentimin e procesit nga poshtë-lart në hartimin e kurrikulës

Aktivite ti	Vendi dhe koha	Numri i pjesëm arrësve	Femra	Të rinjtë (18-40)	Shënime nga takimet	Link për rrjete sociale/web faqe
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						

PARTNERITETI

Financuar nga Bashkimi Evropian. Opinionet dhe qëndrimet e shprehura janë vetëm të autorit(ëve) dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht qëndrimet e Bashkimit Evropian dhe as autoriteti grantdhënës nuk mbajnë përgjegjësi për to.

Co-funded by
the European Union